Универзитет у Београду
Филолошки факултет
19. јануар 2015.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Орган који је именовао Комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета на својој седници одржаној 23. децембра 2014. године, образовало је Комисију за одобрење теме за израду докторске дисертације коју је Ивана Маринковић пријавила под насловом: *Застарела лексика у описним речницима српског језика*.

2. Састав Комисије:

Др Рајна Драгићевић, редовни професор за научну област савремени српски језик; датум избора у звање: 15. мај 2013. год; запослена на Филолошком факултетуУниверзитета у Београду.

Др Александар Милановић, ванредни професор за научну област историја српског језика; година избора у звање: 2014; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Стана Ристић, научни саветник, година избора у звање: 2000; запослена у Институту за српски језик Српске академије наука и уметности.

II. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Ивана Маринковић рођена је 4. јула1982. уПожаревцу. Године 2001. завршилаједруштвено-језичкисмерПожаревачкегимназијекаоносилацВуковенаграде.Дипломиралаје2008. наФилолошкомфакултету Универзитета уБеградунаГрупизасрпскијезикикњижевностсапросечномоценом9,11. Школске2008/2009. уписала једокторскестудијенаистомфакултету. Положила све испите на докторским студијама са просечном оценом 9,25.

Учествовалајеуактивностима Друштва за српски језик и књижевност Србије(Републички зимски семинар, промоцијачасописа„Светречи”)упериоду од2001. до 2006.године. Учествовала је на Међународној научној студентској конференцији „Балкан на раскршћу” која је одржана 2005. године у Гдањску.

РадилајекаосекретарМеђународног славистичког центранаФилолошкомфакултету, а 2007. године била јепредавачуЦентру за стране језике*Equilibrio*. У периоду од 2006. до 2008. године писала је и читала прилоге из савремене језичке тематике за радио-емисију *Пут у речи* на Радио Београду. Као секретар, учествовала је 2008. године на међународном Научном скупу слависта у Вукове дане у организацији МСЦ-а.

РадиуИнститутузасрпскијезикСАНУод 5. фебруара 2009.годиненапројекту*Лингвистичка истраживања савременог српског језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, у почетку узвањуистраживача приправника, а од маја 2011. у звању истраживача сарадника.

III. БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

<u>Објављени радови:</u>

1. „Неки аспекти колоквијализације језика у српским дневним новинама“ (у коауторству са Слободаном Новокметом), Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини (посебно издање посвећено Милосаву С. Вукићевићу), [одговорниуредникМилета Букумирић].КосовскаМитровица, 2010, 261–268.ISBN 978-86-80273-42-6UDK 811.163.41’38811.163.41’276.3/.4

2. „О неким лексичко-семантичким и синтаксичким карактеристикама језика саобраћајних приручника“, Зборник радова са II научног скупа младих филолога Србије одржаног 6. марта 2010. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, *Савремена проучавања језика и књижевности, година II/књ. 1*, [одговорниуредник Милош Ковачевић]. Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2011, 117–126.CIP 811.163.41.(082)811.163.41:811(082)371.3(082) ISBN 978-86-85991-30-1

3. „Антрополошка лексика у двама дијалекатским речницима“ (рад у коауторству са Драганом Цвијовић),*Дијалекат - дијалекатскакњижевност*[зборникрадовасанаучногскупаодржаногуЛесковач комкултурномцентру 18. децембра 2010. године / одговорниуредникРадмилаЖугић]. Лесковац : Лесковачкикултурницентар, 2011, 230–241.CIP 811.163.41'282.3(082)821.163.41-3:398(082)ISBN 978-86-82031-24-6

4. „О придевима *жут* и *златан* у српском језику“, *Научни трудове*, том 48, кн. 1, сб. А, 201, 2010, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, [одговорни редактор доц. др Жоржета Чолакова]. Пловдив, 2011, 541–552.ISSN 0861–0029

5. „Творбено-семантича анализа неких именица из класе етника у српском језику“(рад у коауторству са Јованом Јовановић), Зборник радова саIIIнаучног скупамладих филолога Србије, *Савремена проучавања језика и књижевности*, годинаIII/књига 1 , ФИЛУМ, Крагујевац, 2012, 55–64.UDK 811.163.41’373.611ISBN 978-86-85991-39-4

6. „О номинализацији у језику академске заједнице“, *Липар: часопис за књижевност, језик, уметности и културу*,година XIII, бр. 48, [ур. Часлав Николић], Универзитет у Крагујевцу, 2012, 161–170. 81’42 81’367.332.3 81’367.7 ISSN 1450-8338

COBISS.SR.ID 151188999

7. „О глаголима чија семантика обухвата емоције из домена туге“, *Наш језик*, XLIII/1–2, Институт за српски језик САНУ, Београд, 2012, 45–61. УДК 811.163.41’367.625:81’37ISSN 0027-8084УДК 808.61./.62

8. „Преглед лексике у тематски сродним приповеткама Ива Андрића“, у:*IvoAndrić – LiteratundDiplomatimSchattenzweierWeltkriege (1925–1941) / Иво Андрић – књижевник и дипломатау с)ени двају свјетских ратова (1925–1941),Andrić-Initiative 5* [ур. Бранко Тошовић], InstitutfürSlawistikderKarl-Franzens-UniversitätGraz – Београдска књига, Грац – Београд, 2012, 489–503. ISBN 978-3-9503053-7-1

9. „О проблему полисемантичке структуре лексема из класе етника у српском језику“ (у коауторству са Јованом Јовановић), *Језици и културе у времену и простору I*, тематски зборник, Филозофски факултет, Нови Сад, 2012, 463–473. ISBN 978-86-6065-133-6

10. „Семантичка вредност суфикса *-ота*, *-ућа* и *-ост* у деривацији апстрактних именица из домена човекових физичких и духовних особина“, у коауторству са Аном Ранђеловић и Јованом Јовановић, у: *Језик, књижевност, вредности* (*Језичка истраживања*), зборник радова, (ур. др Бојана Димитријевић), Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Ниш, 2013, 99–111. УДК 811.163.41'373.611ISBN 978-86-7379-278-1

11. „Глаголи говорења као носиоци хумора у делима Бранка Ћопића“ (у коауторству са Јованом Јовановић),са 3. Симпозијума посвећеног Бранку Ћопићу, ModellierungderRealitätmittelsHumorundSatirebeiBranko Ćopić • Ćopićevskomodelovanjerealnostikrozhumorisatiru • Ћопићевско моделовање реалности кроз хумор и сатиру, Бањалука, 5–7. 9. 2013. / Graz – Banjaluka / Грац – Бањалука: InstitutfürSlawistikderKarl-Franzens-UniversitätGraz – Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, 2014. – 520 с./S. [Ćopić-Projekt – Ćopićev Projekat, Bd./knj. 3] ISBN978-3-9503561-8-2ISBN 978-99938-30-72-6

<u>Прикази:</u>

1. Душка Кликовац, „Језик и моћ: огледи из социолингвистике и стилистике“, *Наш језик*, Институт за српски језик САНУ, Београд, XL/1–4, 2009, 93–96.ISSN 0027-8084UDK 808.61./.62

2. Миланка Бабић, „Огледи из прагматичке синтаксе“, Источно Сарајево: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2010, 227 стр.“, *Наш језик* XLI/ 3–4, 2010.ISSN 0027-8084UDK 808.61./.62

3. Марина Николић, „Сводни регистар питања из српске говорне културе : према језичким саветницима“, *Наш језик*,XLII/3–4, Београд, 2011, 65–66.ISSN 0027-808УДК 808.61/.62

4. „Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LIV/2“, *Лингвистичке актуелности*21, Институт за српски језик САНУ, 2012, 52–54.ISSN 1450–9803UDK 801

http://isj-sanu.rs/Lingvisticke%20aktuelnosti%2021.pdf

5. „Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LIV/2“, *Српски језик*XVIII, ур. др Радоје Симић,Београд, 2013, 811–817. ISSN 0354-9259УДК 811.163.41

Апстракти:

1. Зборник апстраката са научног скупа *Језици и културе у времену и простору 3*,Филозофски факултет, Нови Сад, 2013, 54.ISBN 978-86-6065-180-0http://www.jikuvip.info/abst_flip/files/basic-html/page58.html

Радови у припреми за штампу:

1. „О фразеологизмима чији су елементи лексеме које означавају делове тела“ (у коауторству са Јованом Јовановић и Аном Ранђеловић), *Језици и културе у времену и простору 3*,Филозофски факултет, Нови Сад, 2013.

IV. ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидаткиње, Комисија сматра да Ивана Маринковић испуњава потребне услове за израду докторске дисертације.

V. ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена др Рајна Драгићевић, редовни професор Филолошког факултета у Београду, са Катедре за српски језик и јужнословенске језике.

Библиографија ментора са најмање пет јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација:

1. *Лексикологија српског језика*, друго издање, Београд, 2010: Завод за уџбенике.

2. *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси*, колективна монографија, уредник: Рајна Драгићевић, Београд, 2014: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

3. О могућим интерпретацијама семантичког односа придева *грд* и *горд*, *Јужнословенски филолог* LV, 1999, 29–36.

4. Лексика квалификована као индивидуална у српским дескриптивним речницима, *Лексикологија. Ономастика. Синтакса, зборник у част Гордани Вуковић*, уредници: Владислава Ружић, Слободан Павловић, рецензенти: Мато Пижурица, Мирјана Јоцић, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2011, 47–59.

5. О прасловенском слоју лексике савременог српског језика, *Лексика. Граматика. Дискурс*, зборник радова у част В. Васић,уредници М. Алановић, Ј. Дражић, Г. Штасни, Ф. Штбац, Нови Сад: Филозофски факултет, 2013, 59–74.

6. Развој практичне и теоријске лексикографије, *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси*, колективна монографија, уредник: Рајна Драгићевић, Београд, 2014: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

7.Улога префикса у очувању или потискивању неких прасловенскох глагола у савременом српском језику, *Српски језик* XIX, 235–249.

Комисија сматра да др Рајна Драгићевић испуњава услове за ментора ове докторске дисертације, за област*лексикологија*.

VI. ОЦЕНА О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

1. Оцена формулације назива тезе (наслова):

Будући да ће се Ивана Маринковић у својој докторској дисертацији бавити различитим типовима застареле лексике у речницима савременог српског језика, може се констатовати да наслов није ни преширок, а ни преузак и да одговора теми докторске дисертације.

Комисија закључује да је радни наслов тезе: *Застарела лексика у описним речницима српског језика*прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. Оцена предмета (проблема) истраживања:

Предмет докторске дисертације Иване Маринковић биће застарела лексика регистрована у савременим српским описним речницима. Застаревање лексике није често било предмет истраживања у домаћој научној литератури иако је застарела лексика драгоцен материјал за истраживање језичке прошлости и језичке садашњости. Проучавање процеса архаизације савременог српског језика помаже пре свега у бољем разумевању општих закона развоја језика, затим објашњава процесе формирања српског књижевног језика, открива динамику еволуције речничког састава (нарочито семантичке и стилске промене у лексичком систему кроз поједине фазе његовог развоја, процесе номинације, развој нових значења неких речи, као и разлоге архаизације појединих значења или пак застаревања речи уопште). Изучавање застареле лексике у савременом српском вокабулару одражава дијахронијске промене на синхронијском језичком плану. Застарела лексика заузима специфично место у лексичком систему једног језика. Њена појава условљена је растом лингвистичких потреба говорника и објашњава се утицајем бројних унутарјезичких и ванјезичких фактора (исп. Камаева 2012, Бухалов 2012).

Ивана Маринковић има у виду досадашњу поделу застареле лексике у домаћој и страној литератури. Предмет њеног истраживања биће класификација застареле лексике по постојећим критеријумима, али и према новим, оним до којих је доведе истраживање и структура прикупљене грађе.

У својој пријави, кандидаткиња наводи основне поделе застареле лексике и оне ће представљати полазиште у њеном истраживању. Поред основне поделе застареле лексике на *архаизме* и *историзме*, подробнију класификацију дао је, још 1954. године, Н. М. Шански. Он темељи класификацију застареле лексике на анализи језичког знака способног за архаизацију и са аспекта форме и са аспекта значења (исп. Аркадјева и др. 2014[a]; Глинкина 2014). Овом проблематиком у србистици прва се бавила Милица Радовић-Тешић (1982), ослањајући се на дотадашња проучавања и уочавајући да се унутар фонда застареле лексике издвајају *историзми* и *архаизми*. Ауторка предлаже следећу поделу архаизама:
1) лексички архаизми – застареле речи које данас имају активан синоним, нпр.: *очевина* – „отаџбина”, *опточан* – „кружни”, *опхода* – „патрола” *опуноверити* – „овластити”, *опустати* (*се*) – „наоружати (се)”, *општељубен* – „вољен, цењен”, *општеник* – „савезник”, *оштрље* – „сечиво”, *опомињач* – „саветник, саветодавац”, *опорочаније* – „замерка, прекор, критика”, *одглагољати* – „рећи, казати, испричати”, *одглас* – „одјек, ехо”, *окром* – „осим, изузев” и сл.;

2) семантички архаизми – речи које се активно употребљавају у савременом књижевном језику, али је једно од њихових значења у полисемантичкој структури застарело (исп. Раичевић 2011): *опстанак* – „настанак, зачетак”, *опомена* – „сећање, успомена”, *оштрица* – „ивица, руб”, *оправа* – „оруђе, прибор”, *опремити* – „урадити, завршити, обавити посао”, *опречан* – „који се налази са друге, супротне стране”; *одгледати* – „остављати утисак, изгледати”, *окрет* – „обрт, промет”, *оклопник* – „фигура коња у шаху” и сл.;

3) лексичко-фонетски архаизми – лексичке јединице које имају истокоренски синоним у савременом српском језику, али са нешто измењеним звуковним саставом, нпр.: *очатати* – „очитати”, *очивидан* – „очевидан”, *опсудити* – осудити”, *опћенар* – „општинар”, *опћени* – „општи”, *опуџаница* – „офуцаница”, *одгнанац* – „одагнанац” итд.;

4) лексичко-творбени архаизми који обухватају лексеме у којима „долази до померања у дистрибуцији суфикса или префикса, који је некад имао шире лексичко слагање, а данас је сужен на одређени круг лексичких основа” (Радовић-Тешић 2009: 40), нпр. : *оштроум* – „оштроумац”, *очајаније* – „очајање”, *очајателан* – „очајан”, *опоуномоћије* – „опуномоћење, пуномоћ”, *општенародњи* – „општенародни”, *оштроум* – „оштоумац”, *одгајиља* – „одгојатељица”, *окривленије* – „окривљавање”, *округлоћа* – „округлост”, *окруженије* – „окружење” и сл.;

5) фразеолошки архаизми (вишечлане јединице које у себи садрже архаичне лексичке елементе); ове јединице неће бити предмет докторске дисертације Иване Маринковић јер ће се њена дисертација фокусирати само на једночлане језичке јединице).

Поделу архаизама у другим језицима износе Камева (2014), Бухалов (2012: 81), Новикова–Терехова (2014: 22), Бутковић (2008) и др., следећи модел класификације застареле лексике према Н. М. Шанском (1954). Застарела лексика може се класификовати и према другим параметрима, као што су нпр. карактер застаревања речи (на који утичу унутрашњи, језички, чиниоци или пак спољашњи, ванјезички);

сфера употребе (неки истраживачи предлажу да се размотре оделите групе застареле лексике ограничене сфером употребе, нпр. *библизми, митологизми, црквена лексика* и сл.), затим степен застаревања речи и сл.

Класификација застареле лексике у блиској је вези са терминолошком недоследношћу која се може уочити у литератури, па ће један од задатака Иване Маринковић бити и терминолошко, а самим тим и појмовно, разграничавање застареле лексике. Архаизмом се у науци о језику сматрају речи које су припадале неком прошлом раздобљу, али су данас потиснуте из активне употребе, па се и њихова спорадична појава у неким стиловима савременог језика оцењује као архаична и стилски обележена (Радовић-Тешић 1982: 257). Доста ширу дефиницију дао је Рикард Симеон у Enciklopedijskiomrječnikulingvističkihnaziva, где се под *архаизмима* подразумевају сва језичка средства која су се употребљавала у прошлим раздобљима језичког развоја (Симеон 1969: 104–105). Значајан допринос у сербокроатистици у вези са разграничавањем и прецизирањем терминолошких решења пружио је А. Милановић (2006), проучавајући проблеме везане за појам и термин *лексички архаизам*,омеђујући га од термина *застарела реч*. А. Милановић (2005) преиспитује статус појма и термина *историзам,* под којим се у србистици подразумева реч за обележавање појма који више не постоји, а припадао је одређеној историјској епоси. Д. Шипка (2006: 81) у вези са историзмима истиче како: „uzroknjihovemarkiranostinijeniformalninisemasiološki, već onomasiološki”, као и то да „ovajjezičkisloj [istorizme] trebarazlikovatiodarhaizama, kojise, poredtoga štopripadajunestandardnojleksicirazlikujupotome štosenjihovamarkiranostostvarujenaformalnomisemasiološkomplanu”. А. Милановић (2007: 96) сматра да лексема може добити статус историзма уколико су и њена секундарна значења застарела као и њено основно значење, док би други критеријум био непрепознавање тих значења код савремених говорника. А. Капетановић (2005) испитује контроверзно питање о томе да ли историзми као речи које имају семантичку рестрикцију ступају у синонимске односе. Аутор износи мишљење да историзми нису застареле речи јер „semantičkompromjenomdobivaju ’novo’ značenjesrestrikcijom. Kadanestanu ’stvari’, izvanjezičkazbiljanemožeoblikovatijezikiizravnoseunjemuodslikavati, negojezikprati životpaseionprilagođavaimijenja” (Капетановић 2005: 161). Ставови наведених аутора такође ће се разматрати и преиспитивати у истраживању које ће бити спроведено на одабраној грађи. Прелиминарни преглед грађе показује да се унутар категорије историзама јављају и *семантички историзми*, односно речи чије је једно од значења застарело и односи се на нестале појмове/реалије, нпр.: *одморан* „непретрпан, чист”, *орфизам* „уметнички правац у француском сликарству”, *ослобођеник* „роб или кмет који је стекао слободу”, *осмина* „осми део рода, приноса”, *откуп* „прислино отуђење приватног власништва”, *отурак*[2]„онај ко није у активној служби (обично о војном лицу)”, *оџак* „војна формација у турској војсци” и сл.

Како се у лексикографској пракси практикује употреба два квалификатора арх.[аично] и заст.[арело], док се у теоријским радовима архаизам дефинише као „застарела реч …”, поставља се питање која је разлика између *архаизама* и *застарелих речи*. М. Радовић Тешић (1982: 261) објашњава да архаизам јесте застарела реч, док сесвака застарела реч не може сматрати архаизмом. Архаизми се употребљавају у савременом језику са обавезном стилском обојеношћу, те би у лексикографској пракси квалификатор *арх.* требало да има стилско обележје, а квалификатор *заст.* само нормативно. Међутим, запажа се недоследна и несистематска обрада ове врсте лексике у РСАНУ.

У описним речницима, према С. Ристић (2006: 105), уочавају се два типа квалификатора: нормативни (стандарно-језички) и функционално-стилски. „Стандардно-језичким квалификаторима маркира се нестандардна лексика у односу на стандардну или у односу на норму понашања у говору“ (Ibid). Лексика која чини предмет истраживања Иване Маринковић квалификована је управо нормативним критеријумима (осим архаизама). За квалификовање лексике ограничене (временске) употребе[1] користе се још и квалификатори *цсл.* (црквенословенски), *рсл.* (рускословенски), *ссл.* (српскословенски), *сткњ.* (стара књижевност), а уз њих се неретко јавља квалификатор *покр.* за покрајинска значења застарелих лексема. Због ограниченог обима рада, као и због великог броја лексике квалификоване као *заст.*, *ист.* и *арх.*, лексеме које су другачије квалификоване, неће бити предмет овог истраживања[2]. Такође неће се узети у обзир ни застарела покрајинска лексика.

Задатак истраживања Иване Маринковић, између осталог, биће и да кроз систематску анализу застареле лексике пружи додатне критеријуме за квалификовање застарелих лексема у речницима савременог српског језика (пре свега за потребе Речника САНУ) и тиме олакша и убрза рад лексикографима који раде на изради описних или специјализованих речника.

Као основни корпус за истраживање користиће се*Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (до 19. тома *оцат–петогласник*), који најисцрпније бележи квалификовање лексема, док ће преостали део корпуса бити допуњен грађом из референтних описних речника српског језика: *Речника српскохрватскога књижевног језика Матице српске* (РМС) и*Речника српског језика* (РСЈ). Као контролни речници користиће се*Рјечник хрватскога или српскога језика ЈАЗУ* (РЈА) и *Електронски корпус српског језика* Душка Витаса – http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/ – како би се проверила застарелост најфреквентније лексике у корпусу.

Комисија закључује да предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем заслужује да буде предмет докторске дисертације.

2. Библиографија прелиминарних истраживања:

---

[1] Више о односу лексике ограничене (просторне, социјалне или временске) употребе према лексици која припада књижевнојезичком стандарду в. Ристић 2006: 84. Насупрот овој класификацији, Д. Шипка историзме посматра као стандардну и немаркирану лексику, док архаизме сврстава у нестандардни лексички фонд (в. Шипка 2006: 76).

[2] У Упутствима за израду Речника САНУ која лексикографима пружају прецизније смернице у изради речника, налази сеи следеће упутство под редним бројем 318: „Ознаку арх. (архаизам) стављати код речи које нису из црквеног језика, али по свом гласовном склопу не одговарају данашњем језику и не могу се данас употребити (бесконачје). Заст. је скраћеница за речи које се потискују из употреба, али се још увек не могу сматрати неупотребљивим, јер не показују никакву гласовну архаичност; напр. безоргански, благовољење, ђумрук. Са ’заст.’ се може обележити и застарело значење неке савремене речи; в. пр. код благородан (4а). […] Не мешати застареле речи са застарелим појмовима. Тако, например ’беглук’ је појам који спада у историју, па је ту потребна скраћеница ’ист.’ (историски), а не ’арх.’ или ’заст.’.”

Кандидаткиња је приложила прелиминарни списак литературе који се састоји из 47 библиографских јединица, које су релевантне за почетак истраживања, као и списак од 5 извора за ексцерпцију грађе:

1. Апресјан 2012: В. Ю. Апресян, The Russian attitude to time, *Space and Time in Languages and Cultures. Language, culture, and cognition*, ch. 5, Filipović, Luna and Kasia M. Jaszczolt (eds.), Human Cognitive Processing, 37, 103–120.

2. Аркадјева и др. 2014[а]: Т. Г. Аркадьева, М. И. Васильева, Т. Г. Шарри, Н. С. Федотова, Л. М. Кольцова, Архаизмы и субстаркты в русском язике, *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, № 10 (40), часть 2, 24–29.

3. Аркадјева и др. 2014[б]: Г. Аркадьева, Л. М. Кольцова, Т. Ю. Кудрявцева, М. В. Панова, С. А. Чуриков, Проблема описания историзмов и архаизмов в современной лексикографии, *Вестник ВГУ*, серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация, № 3, 14–20.

4. Астахина 2008: Л. Ю. Астахиной,Лингвистическое источниковедение и историческая лексикология,*ВестникПравославного Свято-Тихоновского института*, 5–15.

5. Баук 2004: Снежана Баук, О схватању језичког осећања и његовом месту у терминолошком корпусу српског језика, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 33/3, 259–264.

6. Белић–Ившић 1932: Александар Белић и Стјепан Ившић, *Граматичка терминологија*, Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије.

7. Бутковић 2008: LjiljanaButković, Metodičkimodelodradbevremenskeraslojenostileksika, *Životi škola*, 19, 105–110.

8. Бухалов 2012: А. В. Бухалов,Устаревшая лексикакак лингвистическая составляющаяэтнокультуроведческого подхода в обучении русскому языку, *Филологические науки*, № 1, 74–83.

9. Ван Дајк 1992: CarolynVan Dyke,Old Words for New Worlds: ModenScientific and Technological Word-Formation, *American Speech*, 67: 4,383–405.

10. Глинкина 1998: Л. А. Глинкина, *Иллюстрироватнный словарь забыытых и трудных слов из произведений русской литератры XVIII–XIX веков,* Оренбург: Оренбургское книжное издательство.

11. Глинкина 2014: Л. А. Глинкина, О лингвистической и культурологической содержательности словарей устаревших слов, *Проблеми истории, филологии, културы*, № 3, 134–136.

12. Гортан-Премк 2004: Даринка Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичког система у српском језику,* Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

13. Драгићевић 2010: Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за издавање уџбеника.

14. Дурбаба 1995: Оливера Дурбаба, Архаизми, локализми, турцизми и германизми у преводу романа *Сеобе* на немачки језик, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 23/2, 235–254.

15. Згуста 1991: LadislavZgusta, *Priručnikleksikografije*, Sarajevo: Zavodzaudžbenikeinastavnasredstva – Svjetlost.

16. Јесперсен 1912: OttoJespersen,*Growth and Structure of the English Language*,Leipzig: B. G. Teubner.

17. Јовановић 1986: Гордана Јовановић, Примери фонетске и творбене адаптације старије књижевне лексике у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, *Наш језик*, XXVII, 1–2, 90–92.

18. Камаева 2012: Р. Б. Камаева, Архаизмы како одна из основных категорий устаревшей лексики, *Вестник Башкирского университета*, Т. 17. №4, 1838–1841.

19. Канон 1987: Cannon Garland, *Historical Changes and English Wordformation: Recent Vocabulary*, American University Studies: Series 4, English Language and Literature. Vol. 46, New York– Bern–Frankfurt/M.–Paris: Peter Lang.

20. Капетановић 2005: AmirKapetanović, Historizmiisemantičkepromjene, *RaspraveInstitutazahrvatskijezikijezikoslovlje*, 35, 153–163.

21. Кард и др. 1984: William Card, Raven I. McDavid, Virginia McDavid, Dimensions of Usage and Dictionary Labeling,*Journal of English Linguistics*, 17, 57–74.

22. Лог 1999: Mark Patrick Logue,*Obsolete Occitan loanwords of the French language*, Canada: National library of Canada.

23. Милановић 2000: Александар Милановић, Стилематичност архаизама у роману Опсада цркве Св. Спаса Г. Петровића, *Повеља*, 1/2000, 120–130.

24. Милановић 2003: Александар Милановић, Терминолошки проблеми у области историје српског књижевног језика, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32/3,295–304.

25. Милановић 2004: Александар Милановић, *Кратка историја српског књижевног језика*, Београд: Завод за издавање уџбеника.

26. Милановић 2006: Александар Милановић, Статус појма и термина *лексички архаизам* у србистици, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/1, 293–305.

27. Милановић 2007: Александар Милановић, Статус појма и термина *историзам* у србистици, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/3, 87–99.

28. Новикова–Терехова 2014: Т. Ф. Новикова, С. Е. Терехова, Устаревшая лексика как лингвокультурный феномен и ее роль в формировании интереса к родному языку, *Научные ведомости*, серия Гуманитарные науки, № 6 (177), issue 21, 19–26.

29. Оташевић–Сикимић 1991: Ђорђе Оташевић и Биљана Сикимић, Однос оказионализама према времену, *Наш језик*, XXIX/1–2, 77–81.

30. Оташевић–Сикимић 1992: ĐorđeOtašević iBiljanaSikimić, Tvorbaokazionalizamausrpskohrvatskomjeziku, *Južnoslovenskifilolog*, XLVIII, 67–78.

31. Радовић-Тешић 2009: Милица Радовић-Тешић, Архаизми и историзми у описним речницима, *С речима и речником*, Београд: Учитељски факултет.

32. Радченко–Зебец 2008: MarinaRadčenko, AleksandraZebec, Семантические архаизмы в романе А.Н. Толстого *Петр I* и их отображение толковыми словарями современного русского языка, *CroaticaetSlavicaIadertina*, 199–206.

33. Раичевић 2011: Драгана Раичевић, Именице са архаичним секундарним значењима у савременом српском језику, *Српски језик*, XVI, 515–529.

34. Ристић 2006: Стана Ристић, *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

35. РКТ 2001: *Rečnihknjiževnihtermina*, BanjaLuka: InstitutzaknjiževnostiumetnostuBeogradu – Romanov.

36. Симеон 1969: RikardSimeon, *Enciklopedijskirječniklingvističkihnaziva*, Zagreb: Maticahrvatska.

37. Станковић 1995: Богољуб Станковић, Стилистичке информације у речницима српског и руског језика, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 23/2, 299–308.

38. Стијовић 1992: Светозар Стијовић, *Славенизми у Његошевим песничким делима*, Сремски Карловци–Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића–Просвета.

39. Тафра 2005: BrankaTafra, *Odriječidorječnika*, Zagreb: Školskaknjiga.

40. Черњишева 2000: М. И. Чернышева, Постлексикографический этап: тематические исследования в русской исторической лексикографии, *Русская историческая лексикография на современном этапе. К 25-летию издания Словаря русского языка XI–XVII вв.*, 27–31.

41. Черњишева 2002: М. И. Чернышева, Исторический тематический словарь русского языка (проблемы и перспективы), *Слово и словарь. Vocabulumetvocabularium*, Гродно,80–87.

42. Черњишева 2008: М. И. Чернышева, Семантика словообразовательных моделей с начальными *благо-* и *бого-* (новые данные), *Славянское языкознание. XIV Международный съезд славистов*, Охрид, 540–553.

43. Черњишева 2009:М. И. Чернышева, *Уходящие слова, ускользающие смыслы*, Москва: Московский государственный университет печати.

44. Шански 1954: Н. М. Шанский, Устаревшие слова в лексике современного русского литературного языка, *Русский язык в школе*, 3, 27–33.

44. Швецова 2011: О.Н. Швецова, Архаизмы *Истории государства Российскоко* Н.М. Карамазина и семантическое наполнение исторического труда первой четверти XIX в., *Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика*, №1,107–111.

45. Шеховић 2007: Amela Šehović, Leksičkepromjene – pokazateljdruštvenihpromjena, *Pismo – časopiszajezikiknjiževnost*, 5, 48–58.

46. Шеховић 2012: Аида Шеховић, Рецепција архаизама код говорника српског језика, *Савремена проучавања језика и књижевности*, књ. 1, 277–284.

47. Шипка 2006: Danko Šipka, *Osnovileksikologijeisrodnihdisciplina*, NoviSad: Maticasrpska.

Извори:

1. ЕК: Електронски корпус Душка Витаса доступан на адреси: http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/

2. РЈА 1880: *Rječnikhrvatskogailisrpskogajezika*, Zagreb: Jugoslovenskaakademijaznanostiiumjetnosti.

3. РМС 1967–1976: *Речник српскохрватскога књижевног језика,* (I–III Матица српска – Матица хрватска, IV–VI Матица српска), Нови Сад: Матица српска.

4. РСАНУ 1959–: *Речник српскохрватскога књижевног и народног језика*, I–XVIII, Београд: Институт за српски језик и књижевност.

5. РСЈ 2007: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

3. Циљеви истраживања, хипотезе и очекивани резултати:

Циљ истраживања је да се детаљније опише процес застаревања речи. Анализа би требало да допринесе подробнијој селекцији језичког материјала за стварање специјалног Речника застареле лексике, који још увек не постоји у српској лексикографији. Истраживање застареле лексике из перспективе савременог српског језика обухватаће следеће специфичне задатке:

1) разјаснити квалификациона обележја архаичне лексике у описним речницима српског језика;

2) проучити теоријске радове о застарелој лексици и анализирати њихову примену у српским описним речницима;

3) установити статус застареле лексике у савременом српском језику;

4) препознати основне критеријуме којима се маркира припадност лексеме категорији застарелих речи;

5) идентификовати унутарјезичке разлоге за архаизацију једног дела лексичког фонда;

6) размотрити ванјезичке разлоге који утичу на застаревање лексичког фонда;

7) на основу уочених критеријских обележја направити типологију застарелих речи;

8) развити класификацију архаичне лексике на лексичко-семантичком нивоу;

9) дати нацрт за израду Речника застарелих речи.

Хипотезе у вези са истраживањем су следеће:

1) Лексичко-семантичке групе застареле лексике указаће на врсте референата чијим се номинацијама приписује квалификатив за застарелу лексику. Може се претпоставити да је група ’предмети’ бројнија од семантичке групе ’човек и његове особине’ и да лексика којом се означавају неживи ентитети брже застарева. Ова хипотеза ће се

проверити, као и тврдња да апстрактна језичка јединица не може бити архаизам, на чије оспоравање већ упућује прелиминаран преглед грађе.

2) Грађа ће се класификовати на основу граматичког критеријума ’врста речи’. Може се очекивати да највећи број речи које застаревају потиче из групе именица спрам глагола и осталих врста речи. На основу анализиране грађе кандидаткиња ће покушати да прикаже статистичку анализу врста речи које у савременом српском језику показују тенденцију застаревања.

3) Задатак је да се утврде и најбогатија деривациона гнезда, као и да се одреде најпродуктивнији форманти застарелих речи. Може се очекивати да на застаревање мотивисаних речи утиче њихова мотивна база, тј. уколико је мотивна реч застарела, велика је вероватноћа да и чланови творбеног гнезда носе један од квалификатора за застарелу лексику.

4) Такође треба установити да ли описни речници броје више речи чије је примарно или секундарно значење застарело и колико има лексике којој су сва значења застарела. Очекујемо да се тенденција у српском језику креће у правцу очувања застарелих значења у секундарним семантичким реализацијама лексема.

5) На основу прелиминарног истраживања које је Ивана Маринковић обавила, чини се да на застаревање лексике утичу парадигматски лексички односи у које лексема ступа (синонимија, хомонимија и паронимија), па ће се и ова претпоставка испитати кроз истраживање.

6) Будући да у ексцерпираној грађи постоји велика скупина славенизама, словенских речи књишког порекла, може се запазити да се лексика из ове скупине квалификује као застарела због тога што су се тенденције у развоју књижевног језика кретале ка понародњавању тих облика, што је посведочено и у РСАНУ: *очајателан* „в. очајан”, *очајаније* „в. очајање”, *очајатност* „в. очајност”, *опћеславјански* „в. општесловенски”, *ополченије* „в. ополчење” итд. Лексика која у савременом језику чува фонетско-фонолошке, творбене и морфолошке особености из ранијих фаза књижевнојезичког развоја, из синхронијске перспективе сматра се застарелом.

7) Ивана Маринковић ће покушати да осмисли оквирни корпус за израду *Речника застарелих речи*. Како у руском језику специјализовани речници овог типа броје између пет до седам хиљада одредница, што чини пет до седам одсто руског лексикона (исп. Глинкина 2014: 134; Аркадјева и др. 2014[б]), поставља се питање колико се лексичких јединица из перспективе савременог српског језика данас може сматрати застарелим.

4. План рада и методе истраживања:

У уводном делу рада дефинисаће се предмет и теоријско-методолошки оквир истраживања, а представиће се и доступна литература о застарелој лексици. У прегледу литературе нарочита пажња ће бити посвећена класификацији и квалификацији застареле лексике у важнијим светским истраживањима која обрађују ову тему.

Такође, конституисаће се и терминолошки апарат који ће се у истраживању користити. У обзир ће бити узета установљена терминологија у истраживањима која су се бавила застарелом лексиком и она ће бити размотрена са различитих језичких аспеката.

Истраживање ће обухватити неколико различитих техника као што су: преглед, ексцерпција, класификација, анализа и лексикографска обрада корпуса. У првом делу рада кандидаткиња ће се послужити лексичко-семантичком анализом како би показала основне лексичко-семантичке групе застареле лексике. До њих ће доћи методом компоненцијалне анализе, на основу семантичке парафразе у описним речницима (в. Драгићевић 2007: 65–78). Грађу ће класификовати и према пореклу (интернационализми, русизми, германизми и сл.), према врсти речи, као и према застарелом значењу које лексеме остварују (примарно, неко од секундарних или сва значења). Проучавање застареле лексике по тематским групама има за циљ да идентификује неминовне промене у језику (исп. у руском језику Бухалов 2014: 76–80; Глинкина 2014: 135).

У вези са творбом речи користиће се синхронијско-дијахронијски приступ. Као што је већ напоменуто, у оквиру застареле лексике (квалификоване у речницима као заст., арх. и ист.) приметна је велика група славенизама у којима се очитују одлике ранијих фаза српског књижевног језика, па ће се у раду описати творбене и семантичке особине ове лексике.

У грађи се уочавају и славеносрбизми, лексички хибриди у којима се запажа коегзистенција црта из двају различитих типова књижевног језика, нпр.: *васкресеније, отачественови, ополченац, ополчење, отечествољубље, отачество* итд.

У завршном делу рада приказаће се резултати до којих се дошло лексичко-семантичком и творбеном анализом грађе. Користиће се такође и декриптивна метода како би сепружила јаснија теоријско-методолошка основа за израду речника застареле лексике, чије је место још увек празно у српској лексикографији.

VII. ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА:

На основу наведених података о кандидаткињи, Комисија констатује да је Ивана Маринковић подобна кандидаткиња за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области лексикологије и творбе речи.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је др Рајна Драгићевић подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнесеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидаткиње Иване Маринковић и предложене теме докторске дисертације: *Застарела лексика у описним речницима српског језика*, а да се за ментора именује др Рајна Драгићевић, редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

_____

Др Рајна Драгићевић, редовни професор

_____

Др Александар Милановић, ванредни професор

_____

Др Стана Ристић, научни саветник